

Ženski sud feministički pristup pravdi

Zašto Ženski sud? Šta je Ženski sud?

Sudovi i suđenja najčešće ne zadovoljavaju pravdu, ni na međunarodnom, a još manje na nacionalnom nivou. Stoga žene s razlogom nemaju poverenja u sudsku pravdu.

Institucionalni pravni sistem uglavnom ne priznaje, niti sankcioniše nasilje nad ženama i svima koji imaju malu društvenu moć, pre svega, ekonomsku i političku.

Zato su ženske grupe odlučile da kreiraju alternativne mehanizme zadovoljenja pravde, među njima su najpoznatiji ženski sudovi, koji ne negiraju institucionalne mehanizme pravde već se zalažu za uključivanje rodne dimenzije u teoriju i praksu pravde.

Ženski sud - prostor za svedočenja žena o iskustvu nepravdi pretrpljenih tokom rata i u miru – umesto objekata nepravdi i nasilja, žene postaju subjekti pravde;

Ženski sud - prostor za svedočenje o organizovanom otporu žena - žene preuzimaju ulogu akterki u borbi protiv nepravdi i nasilja.

Ženski sud – feministički koncept pravdi – čini vidljivim kontinuitet nepravdi i nasilja nad ženama, i u ratu i u miru, i u privatnoj i u javnoj sferi; obelodanjuje isprepletenost i međusobnu povezanost svih vidova nasilja (rodnog, etničkog, socio-ekonomskog, militarističkog, političkog, itd.) i njegovog uticaja na žene; čini vidljivim kontinuirani otpor žena ratu, seksizmu, militarizmu, nacionalizmu.

Ženski sud vrši pritisak na institucionalni pravni sistem i na međunarodnom i na nacionalnom nivou - upućuje preporuke i zahteve institucijama u pravcu zadovoljavanja pravde.

Ženski sud ne utvrđuje kaznenu odgovornost, već izriče javnu osudu o političkoj i moralnoj odgovornosti počinitelja, **ŽS** zahtijeva odgovornost (kolektivnu političku) državnih institucija za rat, nasilje, nepravde...

Ženski sud podstiče stvaranje drugačijeg – feminističkog koncepta pravde, odgovornosti i brige, u cilju izgradnje pravednog mira.

Krajem 2010 godine, pokrenuta je inicijativa za organizovanje ŽS za bivšu Jugoslaviju a tokom procesa organizovanje ŽS pokrenut je veliki broj aktivnosti o čemu postoji obimna dokumentacija.

Prvi Ženski sud na teritoriji Evrope, održan je u Sarajevu, od 07. do 10. maja 2015. godine, u organizaciji 10 ženskih grupa sa prostora bivše Jugoslavije (Pokret Majke enklava Srebrenica i Žepa, Fondacija Cure, Sarajevo, Bosna i Hercegovina, Centar za žene

žrtve rata, Centar za ženske studije, Zagreb, Hrvatska, Centar za žensko i mirovno obrazovanje Anima, Kotor, Crna Gora, Savet za rodnu ravnopravnost, Skopje, Makedonija, Ženski lobi, Ljubljana, Slovenija, Centar za ženske studije i Žene u crnom, Beograd, Srbija). Žene u crnom su tokom petogodišnjeg procesa organiziranja Ženskog suda bile nositeljke programskih aktivnosti.

Na Ženskom sudu u Sarajevu u **36** svjedokinja iz svih zemalja bivše Jugoslavije (Bosna i Hercegovina, Crna Gora, Hrvatska, Kosovo, Makedonija, Slovenija i Srbija) svjedočilo je u pet sesija o svim vrstama nasilja, nepravdi, zločina, kako u ratnom tako i poslijeratnom periodu.

Ženskom sudu je prisustvovalo više od **500** osoba iz svih zemalja bivše Jugoslavije, ali i iz celog sveta.

Aktivnosti u nastavku procesa ŽS – kratak prikaz

Završni događaj u Sarajevu nije kraj procesa ŽS, već je podstakao nastavak razvijanja novih modela pravde iz feminističke perspektive. To je obaveza pre svega prema svedokinjama, ali i čin preuzimanja odgovornosti prema ogromnom teretu nedavne prošlosti i njenim posledicama na svakodnevnicu žena na ekonomsko-socijalnom, političkom, kulturnom planu.

Žene u crnom, Beograd koordiniraju nastavak procesa Ženskog suda (programske i druge aktivnosti) uz podršku organizacija: Anima, Kotor (Crna Gora), Centar za žene

žrtve rata, Zagreb (Hrvatska), Fondacija 'Cure'. Proces nastavka Ženskog suda uključivao je mnoštvo metoda rada, između ostalog:

Regionalni susreti svedokinja na ŽS - održano je sedam (**7**) regionalnih susreta, na kojima su učestvovala oko **230** osoba; pored svedokinja učestvovala su i organizatorke ŽS, kao i aktivistkinje, lokalne, regionalne i međunarodne koje su aktivno učestvovala u procesu organizovanja ŽS.

Zajedničko promišljanje završnice Ženskog suda – održano je osam (**8**) diskusionih kružoka (Srbija, Hrvatska, CG, BiH) na kojima je učestvovalo preko **120** žena (svedokinja na ŽS, organizatorke i aktivistkinje i aktivisti, umetnica, saradnica/ekspertkinja na ŽS, itd.

Javne prezentacije/promocije Ženskog suda – lokalni, regionalni i međunarodni nivo

Održane su brojne promocije na **lokalnom nivou**. Na regionalnom nivou, tokom 2015., 2016. do aprila 2017. održano je od šesnaest (**17**) javnih prezentacija u šest država bivše Jugoslavije; u ovim događajima učestvovalo je oko **600** osoba; u debatama publika je aktivno učestvovala, posebno žene koje su predlagale teme za 'ženske mini sudove' na lokalnom nivou, stvaranje mreže 'malih' ženskih sudova. Međunarodna promocija se odvijala i odvija kroz učešće svedokinja i organizatorke na međunarodnim konferencijama, debatama o ŽS koje su neke naučne/akademske institucije organizovale u brojnim evropskim i vanevropskim zemljama.

Feministički tim terapeutkinja deluje na više načina: kontinuirana podrška svedokinjama u nastavku procesa ŽS (grupni i individualni rad sa svedokinjama), psihološka i pravna podrška svedokinjama koje vode razne pravne postupke.

Feministička etika brige i odgovornosti - praćenje suđenja za ratne zločine na kojima učestvuju svedokinje na ŽS, mnoge od njih su srodnice ubijenih; emotivna i moralna podrška na suđenjima za ratne zločine.

Solidarna mreža svedokinja – susreti uzajamne podrške i solidarnosti; solidarne majke za mir - majke iz raznih mesta mesta u Bosni i Hercegovini, Hrvatskoj i Srbiji (Vukovar, Srebrenica, Zvornik, Bela Reka, Beograd) kao žrtve i preživjele ratnih i postratnih zločina pretvorile su svoju tragediju i bol pretvorile u zajedničku borbu za mir i pravdu (posećivanje mesta zločina, memorijali, simboličke reparacije...).

“Sve žene žene su nakon Ženskog suda postale aktivistkinje”- proces ŽS je podsta-kao da se uključe u takoreći sve aktivnosti ženskih grupa u svojim sredinama, posebno Žena u crnom: za svedokinje na ŽS sastanci Mreže ŽUC-a predstavljaju važan doprinos političkoj edukaciji svedokinja.

Alternativna istorija - upisivanje u istoriju glasove, osećanja, reči, razmišljanja žena...

- *Arhiva ŽS* – odgovornost za arhivu su preuzele Žene u crnom i podrazumeva čuvanje svih dokumenata sa događaja (video dokumentaciju, audio snimke, foto arhivu, dokumente o Saglasnosti - pravna zaštita svedokinja);

- *Ženski sud*: o događaju u Sarajevu i o nastavku procesa – objavljena je knjiga na bhs i engleskom jeziku,

- *Izveštaji sa svih događaja u nastavku procesa ŽS* (audio snimanje, skidanje transkripta, obrada tih materijala); u periodu nakon događaja u Sarajevu priređeno je oko **300** stranica materijala (sa regionalnih susreta, promocija ŽS, promišljanja, susreta...).

Angažovana umetnost – ima mnoštvo segmenata, od kojih navodimo:

Rad na dokumentarnom filmu o Ženskom sudu u Sarajevu (*video arhiva događaja u Sarajevu* u trajanju od 18 sati; *priprema video materijala za izradu dokumentarnog filma o Ženskom sudu* (razvrstavanje, klasifikacija, odabir kadrova); „Ženski sud – feministički pristup pravdi“ (52 minuta, reditelja Filipa Markovinovića, u produkciji ŽUC-a) prmo-visan je oktobra 2016. a do sada je film preveden na: albanski, engleski, italijanski, ruski i španski jezik.

Grupa za video aktivizam Žena u crnom - individualna svedočenja na Ženskom sudu u Sarajevu) u trajanju 12 časova i 15 minuta (ili 635 minuta); video materijali o promocijama ŽS, video materijale (prevode i titlovanja) radi *upoznavanja međunarodnih iskustava na polju tranzicione pravde, borbi žena za mir i pravdu u raznim kontekstima, umetničko-aktivističkom angažmanu ŽUC-a u suočavanju s prošlošću* – nakon događaja u Sarajevu uradila više desetina kratkih dokumentarnih filmova o uličnim akcijama, akcijama svedokinja za pravedan mir, itd.

Šta dalje?

Pored nastavka postojećih aktivnosti (regionalni susreti, javne prezentacije ŽS, feministička etika odgovornosti, terapijski tim, solidarna mreža svedokinja, alternativna istorija...).

Ka mreži Ženskog suda - organizovanje Mini Ženskih sudova: pored upoznavanja građanstva sa idejom i iskustvima ŽS i feminističkog pristupa pravdi, jedan od ciljeva je i organizovanje 'mini' ženskih sudova po specifičnim problemima sa kojima se suočavaju žene. Među predlozima za 'mini' ŽS su: nasilje/diskriminacija na etničkoj osnovi, nepriznati, neprocesuirani ratni zločini, kršenje radnih prava žena, nasilje partijske države, militarizacija na nivou društva i države...

Žene u crnom, maj 2017.

ŽENSKI SUD
FEMINISTIČKI PRISTUP
PRAVDI

